

Ami MEGVAN és ami NINCS*

„Akkor a régi volt éppen eltűnőben
Volt minek eltűnni abban az időben”

(KEMÉNY ISTVÁN: Az eperfa lombja)

Tegnap bejöttem ide, és megrémültem.

Egy nappal a megnyitó előtt még nem kiállítás van, hanem papír, ragasztócsík, zűrzavar és aprómunka. Koncepció van és matéria mindenfelé, *összevissza* van és *szanaszét*. Nincs meg semmi, finoman szólva.

Ez a normális állapot.

Nem is ettől rémültem meg. Pontosabb is, ha fordítva mondom. Tegnap megrémültem, és aztán bejöttem ide. Az a kényszerképzetem támadt, hogy ha nem dolgozunk ellene, igen, így, többes számban, akkor mindent, ami esetleg még megvan, megdermeszt ez a *százévezés*. Túlzottan ki van spekulálva. Pontosan és okosan körülgondolva. Belakva, kidolgozva, megokolva, megérvelve. Attól félttem, hogy többé nem férünk majd hozzá. Hogy Ottlikkal védjük meg magunkat Ottliktól.

Mindenki fölsorolja, még ha álmából ébresztik, akkor is, titkos zakószerkezet, tartás, lélegzetvétel, tőkesúly és tengernagyok, az elbeszélés nehézségei, a szabadság enyhe mámora, a jó civil dolgok. Körbeadjuk, takarékosan végigszívjuk.

Blablabla.

Ettől félttem, hogy beblablázódik az egész. Minden. Félek az Ottlik-kulcstartótól. Ottlik és a fölrazható hóesés, műanyag burokbán. Medve szökése mint vezetett túra. „Személyi okmány szükséges.” Hogy mindennek szépen utánajárunk, és így, utánajárással taposunk el a rejtélyes nyomokat.

Rémület ellen Jakus Ildikót olvasok. Újraolvasom az Ottlik-vedutát.

* Elhangzott a Petőfi Irodalmi Múzeum „Ottlik 100” című kiállításának megnyitóján.

„Az Iskola a határon nem példázata annak az etikának, amelybe mintha már az első oldalakon beavatna minket Ottlik, hanem ellenkezőleg: felülvizsgálatának dokumentuma. Az ottliki tartás etikai tartalma ily módon nem köthető semmiféle szentenciózus megállapításhoz, hanem a mű poétikájából olvasható ki: miképpen revidéálódik a narrátor saját látószöge, perspektívája a történetmondás folyamatában.”

A narrátor látószöge!

Láttam, narrátor, lejönni valakit a múlt héten, legyen mondjuk Hilbert Kornél, egy szegedi lépcsőn, két újraolvasás között, nagyon vastag, bő, galambszürke tweed térdnadrág, jéger térdharisnya, idomtalan sportcipő, alkalmasan viselt galambszürke tweedzakó kályhacsőszerű ujjakkal, mintha soha nem venné le, olyan, végig begombolva, pedig nyilván ismeri a klasszikus hármasszabályt, fölülről lefelé: néha-mindig-soha. Már nem vetkőzöl le éjszakára sem, merthogy nem is alszol. Bot az egyik kezében, a másikat csúsztatja a fémkorláton, ahogy jön lefelé a BurgerKing irányából. Harminc fok biztos van a napon. Legalább kilencvenéves, lehet, hogy száz, csak tizet nyugodtan letagadhatna. A mindig hideg vér, ahogy nagyon lassan kering. Borzalmas erőfeszítés hozza lefelé a lépcsőn. Minden kicsit *kevésbé* volt körülötte, mint ő, pedig alig élt már, de ez az aliglét még mindig összemérhetetlenül erősebb volt a valótlanágunknál. Mintha lebegett volna a saját erősebb létében, pedig nyilván távozóban volt, ezért, a cáfolhatatlanság ellenére egyre megfoghatatlanabb volt a mindenkiénél erősebb jelenvalósága.

Mit veszítettünk el? Mennyiért vesztegettünk?

Huszonhét évvel és egy héttel ezelőtt az Astoria halljában, az Örley Kör alapító ülése után Garaczi lopva beleivott Ottlik otffejejtett pezsgőspoharába. Ezzel a két szemmemmel láttam. Tavalyelőtt pedig megírta az *Arc és hátraarcot*. Ha minden ilyen flottul menne!

A három kedvenc Ottlik-fotóm, beblöffölöm, *három coeur*, nyilván nincs itt kiállítva.

Az elsőt a biarritzi strandon ül, valamikor a hatvanas évek elején, „majombarnán”, cigizik, nána, majd nem, semmitől sem öt méterre. A derűs pillantása épp csak sejthető a napszemüveg mögött, ezt a klasszikus, kereklenes típusú mára újra divatba hozta a Ray-Ban. A második fotót Dormán László készítette, ezen Ottlik egészen konkrétan maffiózónak látszik, Don Corleone egy lehetséges változatának, gyapjúsál a zakó nyakába kötve, szemüveg, megint csak valami Gitane-szerű cigi lóg a lebiggyesztett ajkai közül. Fölény, keménység és ugyanakkor valami kisfiús kivagyiság, ha jobban megnézem, Robert de Niróból is ki tudná hozni egy szakmájához értő sminkes. *Történetesen* pont ez a kép van az életműsorozat *Minden megvanjának* borítóján.

A léhaság felől kéne újraolvasni? Halász Petár felől?
Egy dekonstruált, szétszaggatott, derehabilitált Buda felől?
Még egyszer: a réműlet felől? A párkányról?

Egy rendes megnyitószöveg utolsó negyedében, úgy háromszáz méter után, nagyjából a kanyarban elkezdődhetne a föloldás. A föloldozás. Hogy nyugi, nincs semmi baj, tényleg minden megvan. Kiengedsz, mintha a futás volna a legtermészetesebb módja a haladásnak, szinte visszafogod magad, hogy ki ne röpülj a stadionból. Nem. Nem ez van, hanem az, hogy épp ott rándulsz le, a kanyar utáni egyenesben, bicegve vonszolod magad a célíg, tisztességből.

Ottlik a harmadik fotón levendulakék, csíkos pizsamában ül, a fején szalmakalap, a nyakában vakít a törülköző. Mosolyog a saját erkélyén, erős, ferde napsütésben. A pizsamakabát nincs begombolva, a slicce szétnyílt, vagy észrevette, vagy nem. *Inaccrochable*, ahogy Ms Stein mondaná. Nem szokás ilyesmi fényképet közölni.

Elveszni se könnyű, az sincs meg magától, egyszer azért is meg kell majd dolgozni.

„*Solvitur ambulando*” Igen, járt ezen a Földön.

A biarritzi halpiacon délelőtt tizenegykor osztrigát kapsz, citrommal, fél tucatot pár euróért, az árus a szemed láttára feszegeti szét a kagylókat egy ötszáz éve kitálalt késsel, jégre teríti, nagyon száraz, metszően hideg pezsgőt tölt hozzá, megfelelő poharakba. Nem nagyon van érvényesebb ötletem az újraolvasáshoz.

■ **Németh Gábor** (Budapest, 1956): író, forgatókönyvíró, szerkesztő.

